

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 9. června 2022 ve věci č. 15567/20 – *Xavier Lucas proti Francii*

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že odmítnutím žaloby na neplatnost rozhodčího nálezu z důvodu jejího nepodání v předepsané elektronické formě v situaci, kdy ale podání takového druhu nebyl systém přizpůsoben, se vnitrostátní soud dopustil nadměrného formalismu, který je v rozporu s právem na přístup k soudu vyplývajícím z čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel podal písemně žalobu na neplatnost rozhodčího nálezu. Odvolací soud ji přijal s tím, že prováděcí předpisy jednoznačně nestanoví povinnou elektronickou formu u tohoto konkrétního podání, jemuž ani nebyl systém plně přizpůsoben, a proto nelze stěžovateli zvolený postup, přípustný za výjimečných okolností, vytýkat. Nejvyšší soud však v září 2019 zaujal jiný názor s tím, že prováděcí předpisy nemohou být v rozporu se zákonem, který povinnou elektronickou formu pod sankcí odmítnutí v tomto případě stanoví. V důsledku toho nemohla být žaloba projednána.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že odmítnutím jeho žaloby na neplatnost rozhodčího nálezu došlo k porušení jeho práva na přístup k soudu.

a) K přijatelnosti

1. Použitelnost čl. 6 odst. 1 Úmluvy

Vláda sice nevznesla námitky vůči použitelnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy v jeho občanskoprávní složce, nicméně Soud se musí v každé projednávané věci ujistit o své pravomoci. Předmět rozhodčího řízení – finanční nároky mezi obchodními partnery – představoval nepochybně spor o občanská práva a závazky. Otázka však zní, zda návrh na přezkoumání nálezu ve skutečnosti nepředstavuje návrh na obnovu pravomocně skončeného řízení, na niž se článek 6 nevztahuje. Soud k tomu uvedl, že soudní přezkum legality rozhodčího nálezu směřuje k dodržení určitých procesních pravidel, je nárokový, omezený lhůtou a má obvykle odkladný účinek. Proto je čl. 6 odst. 1 Úmluvy použitelný.

2. Vyčerpání prostředků nápravy

Vláda poukázala na nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy s tím, že se stěžovatel výslovně nedovolával svého práva na přístup k soudu. Podle Soudu však tato otázka stála na pozadí projednávaného problému přípustnosti žaloby a stěžovatel se k ní ve své odpovědi na kasační opravný prostředek vyjadřoval. Za této situace je třeba učinit závěr, že stěžovatel vznesl námitku porušení svého práva na přístup k soudu co do podstaty, takže prostředky nápravy řádně vyčerpal.

b) K odůvodnění

1. Obecné zásady

Soud připomněl svoji judikaturu týkající se práva na přístup k soudu, počínaje zásadou ochrany konkrétních a účinných práv, přes zásadu, že toto právo není absolutní a připouští určitá omezení, neboť svou povahou vyžaduje úpravu ze strany státu, který přitom požívá určitého prostoru pro uvážení, až po zásadu, že uvalená omezení nesmějí zasáhnout samotnou podstatu tohoto práva; musí sledovat legitimní cíl a být mu přiměřené. Odkázal přitom mimo jiné na věc *Zubac proti Chorvatsku* (č. 40160/12, rozsudek velkého senátu ze dne 5. dubna 2018, § 76–99).

Podle tohoto rozsudku je při posouzení přiměřenosti omezení práva na přístup k soudu třeba vzít v úvahu následující faktory: (i) předvídatelnost omezení pro jednotlivce, (ii) zda byl stěžovatel nucen nést nepřiměřené břemeno v důsledku chyb, jichž se v řízení dopustil, a (iii) zda omezení představuje nadměrný formalismus. Soudy se totiž musí vyhnout tomu, aby na straně jedné postupovali příliš formálně a na straně druhé natolik volně, aby prakticky upustily od uplatňování stanovených procesních pravidel.

Soud konečně připomněl, že není jeho úkolem nahradit vnitrostátní soudy při výkladu vnitrostátního práva, ale pouze ověřit slučitelnost zvoleného výkladu s Úmluvou.

2. Jejich použití na projednávanou věc

Stěžovatel byl rozhodnutím nejvyššího soudu zbaven možnosti nechat přezkoumat legalitu rozhodčího nálezu. Soud v souladu s vládou připustil, že povinnost používat elektronickou formu podání sledovala zájem na řádném výkonu soudnictví a naplňování práv zakotvených v čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Měla tedy legitimní cíl. Dále se věnoval proporcionalitě tohoto omezení podle výše uvedeného testu.

U předvídatelnosti omezení Soud souhlasil s odůvodněním nejvyššího soudu, že zákonná úprava, která povinnost stanoví, je poměrně jasná a že prováděcí předpisy nemohou omezit její rozsah. Nic na tom nemění ani skutečnost, že v projednávané věci byly příslušné předpisy vyloženy poprvé. Omezení tedy nebylo pro stěžovatele nepředvídatelné či svévolné, zejména když byl zastoupen advokátem.

K přičitatelnosti chyb, k nimž během řízení došlo, Soud především poznamenal, že příslušný elektronický systém je přístupný jen právním profesionálům, a tak není nerozumné od nich očekávat, že ho budou používat. Stěžovatel nicméně namítal, že systém neobsahoval formulář přizpůsobený žalobě na neplatnost rozhodčího nálezu, třebaže podle vlády bylo možné si s tímto nedostatkem poradit. Podle Soudu by se přitom právní zástupce musel uchýlit k používání nepřiléhavých pojmů. Vláda navíc neprokázala, že uživatelé byli na vhodný postup upozorněni, přičemž v dané oblasti neexistovala judikatura. Odvolací soud ostatně písemné podání žaloby za daných okolností výjimečně připustil. Proto podle Soudu nelze stěžovateli chybu přičítat.

Ohledně toho, zda nejvyšší soud projevil nadměrný formalismus, Soud podotkl, že za dané situace postupoval obzvláště přísně a nevzal v potaz praktické překážky, jimž stěžovatel musel čelit. Takový formalismus nevyplýval ani z požadavků právní jistoty a řádného výkonu soudnictví.

Soud ve světle výše uvedeného dospěl k závěru, že na stěžovatele bylo uvaleno nepřiměřené břemeno, které narušilo spravedlivou rovnováhu mezi legitimním požadavkem na zajištění formálních podmínek pro předkládání podání k soudům a právem na přístup k nim, a proto byl čl. 6 odst. 1 Úmluvy porušen.